

Кәсіпкерлік: түсінігі мен мәні

1. Кәсіпкерлік дегеніміз не?
2. Кәсіпкердің экономикадағы рөлі.
3. Табысты кәсіпкердің негізгі белгілері.

Кәсіпкерлік ұғым ретінде көптеген экономист-ғалымдар қарастырған

Алғаш рет кәсіпкер түсінігін XVII-XVIII ғасырда
ағылшын экономист Ричард Контильон енгізген

**“Кәсіпкер - ол тәуекел жағдайында іс-әрекетін жүзеге асыратын
адам”**

Француз экономист Жан Батист Сэй (1767-1832 жж.)

Кәсіпкерлік қызметі үшін қажетті 3 өндіріс фактор:

Жер, Еңбек, Капитал

Оларды өндіріс процесте біріктіретын күш ол **Кәсіпкерлік**

Кәсіпкер:

1. өнім өндіреді
2. тәуекелге барады,
3. өз есебінен өз пайдасын табады

Адам Смиттің (1723-1790 жж.) пікірінше

Кәсіпкер -

1. Капиталдың меншік иесі
2. Белгілі бір коммерциялық идеяларды жүзеге асырады
3. Пайда табу үшін тәуекелге барады

Вернер Зомбарт (1863-1941 жж.)
кәсіпкер жаулап алушы, ұйымдастырушы және
саудагер деп есептеді.

- Жаулап алушы-кәсіпкер жаңа нарықтарды ашады;
- Ұйымдастырушы - өндіріс процесін жасайды және қамтамасыз етеді
- Саудагер - сатып алатын және сата алатын адам

Йозеф Шумпетер (1883-1950 жж.) кәсіпкер түсінігін «новатор» ретінде сипаттады

Кәсіпкер - бұл жаңа технологияларды әзірлейтін новатор:

1. жаңа өнімдерды өндіреды және қызметтерды көрсетеды;
2. өндірістің жаңа әдістерін анықтайды немесе жаңа технологияларды енгізеды;
3. жаңа нарықтарды ашады;
4. жабдықтаудың (шикізаттың) жаңа көздеріне ие болу мүмкіндіктерін көрсетеды;
5. ұйымдастырудың жаңа нысандарын анықтайды

Кәсіпкерліктің үш аспектісі бар

- экономикалық категория ретінде,
- экономикалық қызметтің әдісі және
- экономикалық ойлаудың ерекше түрі ретінде

Кәсіпкерлікті экономикалық категория ретінде сипаттау үшін оның субъектілері мен объектілерін белгілеу орталық мәселе болып табылады:

- Шаруашылық субъектілері жеке тұлғалар, әр түрлі бірлестіктер (акционерлік қоғамдар, арендалық ұжымдар, кооперативтер) және мемлекет болуы мүмкін.
- Кәсіпкерлік субъектілері экономикалық қызметтің кез келген түрі, коммерциялық делдалдық, сауда-сатып алу, инновациялық, кеңес беру қызметі, бағалы қағаздармен операциялар болуы мүмкін.

Кәсіпкерлікті шаруашылықтың әдісі ретінде қарастыра отырып, кәсіпкерліктің шарттарын атаған жөн.

- Шаруашылық жүргізуші субъектілердің дербестігі
- Қабылданған шешімдер және соған байланысты тәуекелдер үшін жауапкершілік
- Коммерциялық табысқа, пайда табуға ұмтылу

Кәсіпкерлік экономикалық ойлаудың ерекше түрі ретінде іс жүзінде жүзеге асырылатын шешім қабылдауға өзіндік көзқарастар мен тәсілдер жиынтығымен сипатталады.

Кәсіпкерлік - сана, табиғат қасиеті.

Шумпетер кәсіпкер басқалардың істемейтінін жасайды деп жазды

Кәсіпкерлік -

бұл жеке азаматтардың немесе олардың топтарының
пайда табуға бағытталған кез келген қызметі,
өз тәуекелімен, өзінің мүлiктік жауапкершілігімен жүзеге асырылатын
дербес бастама

Кәсіпкерліктің функциялары:

- **Ресурстық** - өндіріс факторларының (жер, еңбек, капитал) біртұтас пайдалану;
- **Ұйымдастырушылық** - жоғары табыс алу үшін кәсіпкерлердің өз мүмкіндіктерін пайдалануы;
- **Шығармашылық** - қызметте инновацияны қолдану

Қазақстан Азаматтық кодексте мынадай анықтама берілген:

«Кәсіпкерлік -

меншік түрлеріне қарамастан, азаматтар мен заңды тұлғалардың, тауарларға (жұмысқа, қызметке) сұранымды қанағаттандыру арқылы таза табыс табуға бағытталған (жеке кәсіпкерлікке не мемлекеттік кәсіпкерлікке негізделген) ынталы қызметі

Қазақстан Республикасының Конституциясында

атап көрсетілген әркімнің кәсіпкерлік қызмет еркіндігі,
өз мүлкін кез келген заңды кәсіпкерлік қызмет үшін
еркін пайдалануға құқығы бар

Кәсіпкерліктің негізгі қағидалары:

- кәсіпкерлік қызметке азаматтар мен заңды тұлғалардың мүліктері мен қаражаттарын тарту;
- кәсіпкерлік қызметті іске асыру мен даму бағыттарын дербес анықтау;
- материалдық, қаржылық, еңбек, табиғи және басқа да ресурстарды тарту және пайдалану;
- салық және басқа да міндетті төлемдерді, міндеттемелерді төлегеннен кейін қалған табыс көлемін бөлу еркіндігі

Кәсіпкерлік қызметтің негізгі белгілері:

- мүліктік және ұйымдастырушылық дербестік;
- тәуекел мен жауапкершіліктің болуы;
- экономикалық мүдделілік немесе табыс табу;
- қоғамдық қажеттілікті және сұранысты қанағаттандыру үшін өнім өндіру;
- заң шеңберінде іскерлік іс-әрекеттерді жүзеге асыру

Кәсіпкерлік қызметінің саяси шарттар:

- Саяси тұрақтылық
- Нарықтық қатынастарды дамытуға бағытталған экономикалық саясат;
- Төлем төлеуге қабілетті сұраныстың болуы (тұтынушылардың төлем қабілеттілігі);

Кәсіпкерлікті дамыту үшін экономикалық қажетті шарттар:

- Меншіктің басым нысаны ретінде жеке меншік;
- Материалдық және қаржылық ресурстарды таңдау еркіндігі және өнім мен таза пайданы бөлу еркіндігі;
- Бастапқы капиталды қалыптастыру шарттарының болуы;
- Бәсекелестік ортаға бейімделу мүмкіндігі;
- Ақпаратқа еркін қол жеткізу, оның сенімділігі

Кәсіпкерлік қызметінің әлеуметтік шарттары:

- белгілі бір талғамға, сәнге (модаға) сәйкес келетін тауарларды сатып алу;
- еңбек жағдайларын жасау және еңбекақы төлеу;
- кәсіпкерлер мамандарын даярлау және біліктілігін арттыру;
- этика және іскерлік мәдениет ережелерін сақтау

Кәсіпкерлік қызметінің құқық шарттары:

- кәсіпкерлік қызметті реттейтін тиімді тұрақты құқықтық базаны қалыптастыру;
- монополияға қарсы заңнаманы дамыту;
- зияткерлік меншік объектілерін тиімді қорғау жүйесін қамтамасыз ету (өнертабыс, патент, лицензия және т.б.);
- шаруашылық қызметті тіркеудің және жабудың оңайлатылған тәртібін жүргізу;
- салықтарды төлеу

Кәсіпкердің рөліне мыналар жатады:

- жаңа кәсіпорындар құру,
- инновациялық белсенділік,
- жаңа технологияларды игеру және
- тиімді бизнес үлгілерін енгізу

Табысты кәсіпкердің негізгі белгілері:

- мақсатқа жетудегі батылдылық;
- жаңашыл ойлау және тәуекелге баруға дайын болу,
- тез өзгертін бизнес-ортаға бейімделу мүмкіндігі;
- көшбасшылық қабілеттер,
- команданы шабыттандыру және ынталандыру мүмкіндігі;
- уақыт пен ресурстарды басқару;
- үнемі оқуға және өзін-өзі жетілдіруге ұмтылады